

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

матеріали
V Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

**Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
Київський університет ім. Б. Грінченка
Хмельницький національний університет**

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION

**Збірник матеріалів
V Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

25-26 жовтня 2023 року

**м. Запоріжжя (університет тимчасово переміщений)
2023**

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

*Рекомендовано ухвалою вченої ради
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 3 від 27.10.2023 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції: збірник наукових праць; укладач Петровська К. В. 2023. 361 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2023

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ігор Григор'єв, Вікторія Григор'єва. Проблема навчання іноземної мови молодших школярів із порушеннями зору	9
Яна Загутіна-Візер. Складові ефективної міждисциплінарної взаємодії спеціаліста в інклюзивному закладі освіти	15
Тетяна Зінченко. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у закладах позашкільної освіти	20
Світлана Калініна, Ганна Сизко. Стресостійкість фахівців спеціальної освіти як компонента успішної роботи з дитиною з особливими освітніми потребами	26
Віолета Кара, Ганна Сизко. Психологічне консультування з проблем подолання агресивності у дітей з розладами аутичного спектру	33
Ольга Ковальова, Юлія Зінченко. Система інклюзивної освіти як сфера державного регулювання: теоретичні підходи	38
Надія Кругліна, Ганна Сизко. Ігротерапія у подоланні емоційних труднощів у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку	46
Ольга Маслянка, Вікторія Григор'єва. Використання музичного мистецтва у навчанні молодших школярів із затримкою психічного розвитку	52
Владислава Мельник, Ганна Сизко. Психокорекція емоційної сфери дітей з мовленнєвими порушеннями засобами казкотерапії	57
Юлія Онуферко, Зоряна Удич. Дослідження організаційної культури інклюзивних закладів загальної середньої освіти	62

Юлія Онуферко,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка

Зоряна Удич,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка

УДК 373.5.015.3-056.2/.3

**ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ
КУЛЬТУРИ ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

**RESEARCH OF ORGANIZATIONAL CULTURE OF
INCLUSIVE INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY
EDUCATION**

Дослідження спрямоване на вивчення організаційної культури в контексті інклюзивної освіти в загальній середній школі. Інклюзивна освіта стала однією з ключових тенденцій у сучасній педагогіці, і її успішність в значній мірі залежить від організаційної культури в закладі.

The study is aimed at exploring the organizational culture within the context of inclusive education in a general secondary school. Inclusive education has become one of the key trends in modern pedagogy, and its success largely depends on the organizational culture within the institution.

The research is based on the results of a survey of teachers working in inclusive mainstream educational institutions. The survey included questions regarding how teachers perceive the values and orientations of inclusive education, their support and readiness to

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти

їх підтримку та готовність *collaborate with specialists,*
до співпраці зі спеціалістами, *their openness to diversity,*
рівень відкритості до *inclusive pedagogical practices,*
різноманітності, інклюзивні *and more.*

педагогічні практики та **Key words:** *research,*
інше. *organizational culture, inclusive*
Ключові слова: *education, general secondary*
дослідження, організаційна *school, results, survey,*
культура, інклюзивна освіта, *educators, children with special*
заклад загальної середньої *educational needs.*
освіти, результати,
опитування, педагоги, учні з
особливими освітніми
потребами.

Проблема організаційної культури у закладах загальної середньої освіти, зокрема її інклюзивний аспект, є актуальною і потребує якісного розв'язання. Вона відіграє ключову роль у створенні сприятливого освітнього середовища для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб. У нормативно-правовій базі України також відображено інклюзивний напрям розвитку усієї освітньої системи. [1; 2, с. 4]. Адміністрація та працівники закладу загальної середньої освіти (далі: ЗЗСО) мають прагнути до підтримки цінностей різноманітності, толерантності та взаєморозуміння, адже «суспільство, для якого інклюзія – повсякденна та звична, є більш толерантним, гармонійним, здоровим і відповідальним» [3].

«Організаційна культура – сукупність цінностей, пріоритетів, неписаних правил, що впливають на ведення справ організацією та в організації» [4, с. 17]. Вона об'єднує цінності і норми, притаманні даній організації, стиль і процеси управління і відіграє важливу роль у формуванні цих цінностей серед педагогічного колективу школи, здобувачів освіти та їх батьків. Інклюзивна освіта вимагає від учителів спеціальних навичок та підходів для роботи з учнями з особливими освітніми потребами (далі: ООП).

Організаційна культура може сприяти професійному розвитку педагогів і підвищити їхню компетентність в цьому плані. Вона є ключовим фактором успішної інклюзивної освіти, впливає на всі аспекти шкільного життя і може значно

**V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
(25-26 жовтня 2023 р., м. Запоріжжя)**

покращити результати навчання та добробут усіх учасників навчального процесу.

Формування організаційної культури залежить, насамперед, від керівництва закладу освіти та усього педагогічного колективу. При її формуванні у інклюзивних закладах загальної середньої освіти можна зіткнутися з різними проблемами та перешкодами, а саме: недостатні фінансові ресурси; відсутність належної підготовки педагогічного персоналу; переважання стереотипів і упередженого ставлення до учнів з ООП; відсутність належних умов та адаптованого середовища для навчання учнів з різними сенсорними можливостями, порушенням здоров'я; відсутність у школах достатньої кількості фахівців (психологів, логопедів, соціальних працівників). Кожен учень має унікальні освітні потреби, і для успішної інклюзивної освіти потрібно враховувати ці потреби, можливості школярів та забезпечувати індивідуальний підхід до навчання дітей з різними нозологіями.

З метою аналізу рівня реалізації принципів інклюзії в організаційній культурі ЗЗСО, ми проводили відповідне опитування педагогів протягом двох тижнів з 22.09.2023 р. по 08.10.2023 р. у форматі онлайн. Загалом анкета складалася із 22 запитань, які були спрямовані на отримання інформації щодо професійної компетентності педагогів у питанні реалізації інклюзивної організаційної культури, виявлення рівня та проблемних питань щодо сучасної організаційної культури ЗЗСО.

В опитуванні взяло участь 52 респонденти із всієї України. Респондентами стали педагоги із таких областей: Волинської (2 %), Дніпропетровської (3,9 %), Житомирської (2 %), Івано - Франківської (3,9 %), Київської (2 %), Львівської (11,8 %), Миколаївської (2 %), Рівненської (3,9 %), Тернопільської (52,9 %), Харківської (3,9 %), Хмельницької (7,8 %), Чернігівської (2 %) та міста Києва (2 %).

Проаналізувавши дані опитування, ми отримали наступні результати:

В інклюзивних класах працюють переважно молоді педагоги віком до 30 років і зі стажем роботи до 5 років, а саме: 46,2 % – 1-3 роки, 26,9 % – 4-5 років, 13,5 % – 6 і більше років, 7,7 % – не мають досвіду. На думку педагогів, рівень сформованості організаційної культури у ЗЗСО є на високому і середньому рівні, а саме 50% – на високому і 50% – на середньому. Поняття «організаційна культура» респонденти

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти

розуміють, як культуру, якої потрібно дотримуватися всім працівникам закладу освіти; це система цінностей та переконань, чітко налагоджена комунікація, взаємодія та зворотній зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу; цінності, відносини, правила, норми, які мають бути у кожному закладі та мають відношення, як до всього колективу, так і до конкретного працівника. На думку більшості опитаних, за формування організаційної культури має відповідати адміністрація школи (див.Рис.1.).

6. Хто, на Вашу думку, має відповідати за формування організаційної культури закладу загальної середньої освіти?

52 відповіді

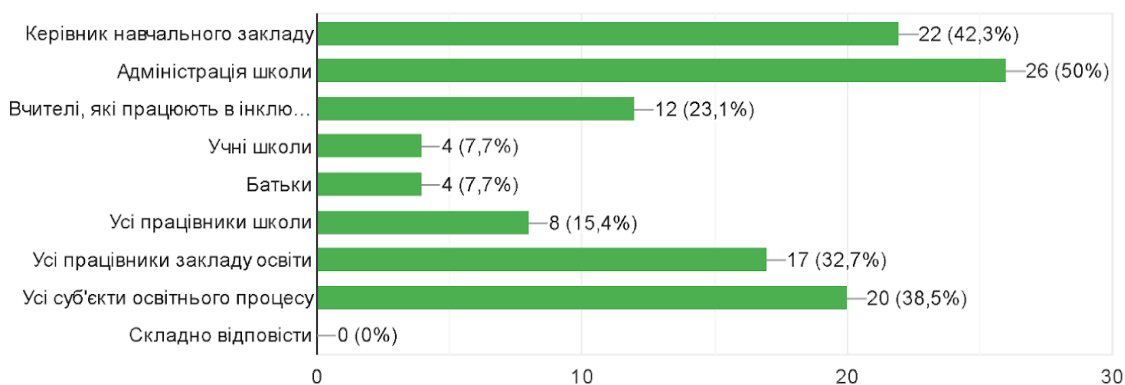

Рис. 1. Відповідальний за формування організаційної культури закладу загальної середньої освіти.

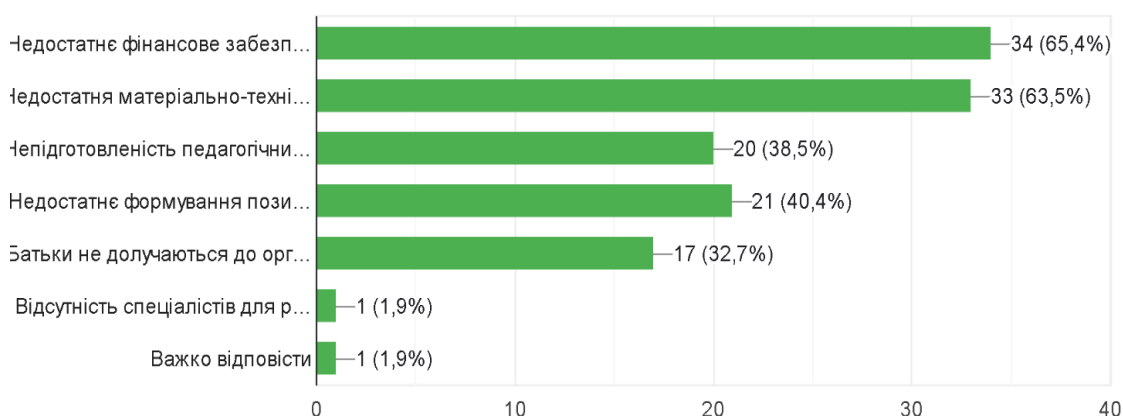
Щодо реалізації в закладах освіти інклюзивного навчання, то 96,2 % опитаних педагогів відповіли, що реалізується. На питання «Чи реалізуються у Вашому закладі заходи, метою яких є командотворення педагогічного колективу?», то 50 % респондентів відповіли, що – так, іноді; 48,1 % – так, часто. Дієвим у спілкуванні усіх учасників освітнього середовища закладу освіти є взаєморозуміння, повага, підтримка, ввічливість, чесність, порядність, допомога, справедливість, співпраця, толерантність, спілкування, доброта, щирість, духовність, гідність. На питання «Наскільки керівник інклюзивного закладу загальної середньої освіти дбає про комфортне перебування дітей з ООП в інклюзивних класах?», то 53,8 % респондентів відзначили, що керівники їхніх інклюзивних ЗЗСО на високому рівні дбають про комфортне перебування дітей з ООП в інклюзивних класах, на середньому рівні – 42,3 %. Про адміністративну підтримку

**V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
(25-26 жовтня 2023 р., м. Запоріжжя)**

ЗЗСО в розвитку інклюзивної освіти респонденти відповіли, що на високому рівні – 51,9 % , на середньому рівні – 42,3 %. На питання «Чи дослухається адміністрація школи до порад та побажань щодо покращення роботи з дітьми з ООП», то 69,2 % респондентів відзначили, що дослуховуються, а 21,2 %, що – інколи, що не дослуховується – 9,6 %. Чи адміністрація ЗЗСО зацікавлена у проходженні курсів підвищення кваліфікації, тренінгів щодо роботи з дітьми з ООП, то 94,2 % респонденти зазначили, що зацікавлена. Про готовність сучасної школи для впровадження інклюзивного навчання 55,8 % педагогів відповіли, що готова до впровадження, а 38,5 % відповіли, що – частково. Щодо проблем у спілкуванні та взаємодії дітей з особливими освітніми потребами із іншими учнями, то 51,9 % респондентів відповіли, що нема проблем, 28,8 % вказали, що є ще проблеми, а 19,2 % відповіли, що складно сказати. На питання щодо того, хто допомагає у вирішенні проблем чи конфліктів у професійній діяльності, то 59,9 % опитаних педагогів відповіли, що допомагає адміністрація школи, 17,3 %, що допомагають інші педагоги, а 11,5 %, що допомагають працівники інклюзивно - ресурсного центру. Серед основних проблем впровадження інклюзивного навчання у ЗЗСО респонденти визначили такі (див. Рис.2.).

17. Які, на Вашу думку, основні проблеми впровадження інклюзивного навчання у ЗЗСО?
52 відповіді

Рис. 2. Основні проблеми впровадження інклюзивного навчання у ЗЗСО.

Рівень співпраці та комунікації команди психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами респонденти оцінили так: 50 % опитаних вказали на

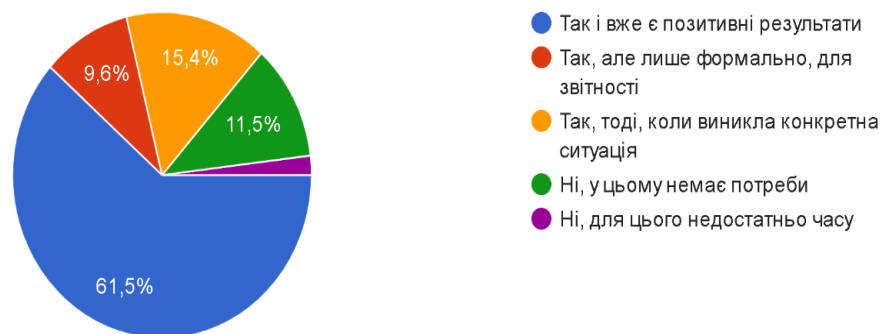
Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти

середній рівень, 40,4 % – на високий і 9,6 % – на низький. Як свідчать останні дослідження, процесу командотворенню не приділяється достатня увага, що впливає на результативність роботи команди психолого-педагогічного супроводу здобувача з ООП [5].

Про рівень співпраці закладу ЗЗСО із батьками, у тому ж числі учнів з особливими освітніми потребами, педагоги вказали так: 44,2 % – на високий рівень, 48,1 % – на середній, 7,7 % – на низький. Щодо проведення роботи у закладах освіти з протидії булінгу щодо учнів з ООП, людей з інвалідністю відповіді респондентів були наступними (див. Рис. 3.):

20. Чи здійснюється робота у Вашому закладі освіти з метою протидії булінгу щодо учнів з особливими освітніми потребами, людей з інвалідністю?

52 відповіді

Рис. 3. Протидія булінгу щодо учнів з особливими освітніми потребами, людей з інвалідністю в ЗЗСО.

Курси підвищення кваліфікації щодо роботи в умовах інклюзії серед опитаних педагогів пройшли і отримали свідоцтво відповідних курсів 65,4 % респондентів, брали участь у вебінарах, семінарах, відкритих лекціях 25 %, але 9,6 % не брали участь ні в курсах підвищення кваліфікації, ні в семінарах, вебінарах, лекціях.

Серед додаткових коментарів щодо інклюзивної освіти відзначаємо наступні: інклюзивна освіта потребує змін; потрібне більше забезпечення матеріально-технічними засобами; асистентів вчителів потрібно забезпечити ноутбуками; повинна бути більша оплата праці педпрацівникам, які працюють в інклюзивних класах; потрібно, щоб у кожній школі працював логопед.

**V Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
(25-26 жовтня 2023 р., м. Запоріжжя)**

Підсумовуючи наше дослідження, зазначимо, що у ЗЗСО ведеться системна робота з формування організаційної культури, однак цінності інклюзії ще не у всіх є якісно реалізовані; в інклюзивних класах створено команди психолого-педагогічного супроводу; створюються належні умови для навчання дітей з ООП; адміністрація школи дбає про курси підвищення кваліфікації педпрацівників, участь їх у семінарах, вебінарах з метою обміну досвідом роботи з дітьми з різними нозологіями. Метою нашого подальшого дослідження вбачаємо розробку практичних рекомендацій щодо формування інклюзивної організаційної культури у ЗЗСО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» Верховна Рада України від 05.06.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>
2. Інформаційний посібник «Новий освітній простір. Безбар'єрність». 01.03.2019.151с.URL:https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/408/NOP_Bezbaryernist.pdf.
3. Кроки впровадження інклюзивної системи у школі. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/kroki-vprovadzhennya-inklyuzivnoi-sistemi-uzagalnoosvitnomu-navchalnomu-zakladi>
- 4.Словник основних термінів і понять з дисципліни «Менеджмент і адміністрування (теорія організації)» для студентів спеціальності 073 Менеджмент ступеня вищої освіти «бакалавр/ А.І. Соловійов. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В. С. 2019. 31 с.
5. Удич З. І. Міжособистісна сумісність та спрацьованість членів команди психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 96-106. DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-1-12>